

BOCSKAI

JOG- ÉS TÁRSADALOMTUDOMÁNYI SZEMLE

I. évfolyam
1. szám
2025

Tartalom

JOGTÖRTÉNETI MŰHELY

Chandler Oliver Seymour

A fórumtól az erődökig: Jogesetek és jogintézmények a római Britanniában3

Hajdu Tamás

„Komoly szó kell, komoly időkben” – Teleki Pál közjogi gondolkodása.....23

Illés Dorina

Jog és társadalom a sírfeliratok tükrében33

BŰNÜGYI MŰHELY

Forgács Nikolett

A kiszolgáltatottság csapdája – kényszermunka a 21. században45

Illés Dorina

Frusztrációból agresszió: Az incel mozgalom kriminológiai aspektusban59

Porció Luca

A halálbüntetés értékelése a keresztény jogászai etika tükrében71

Beszámolók76

Szerzői útmutató81

Honlap: <https://ajk.kre.hu/index.php/kutatas/bocskai-istvan-szakkollegium.html>

E-mail: bocskai.jt.szemle@gmail.com

ISSN 3094-4716 (Online)

URL: KRE-ÁJK – Bocskai Jog- és Társadalomtudományi Szemle

<https://portal.kre.hu/index.php/kiadvanyok/folyoiratok/bocskai-jog-es-tarsadalomtudomanyi-szemle.html>

Lektorálták: Arató Balázs, Boóc Ádám, Domokos Andrea, Dorang Zsanett, Jakab Éva, Kruzslicz Péter Pál, Manzinger Krisztián, Schlachta Boglárka Lilla.

Szerkesztette és korrektúrázta: Biki István.

Forgács Nikolett¹

A kiszolgáltatottság csapdája – kényszermunka a 21. században²

Absztrakt

Ma, a 21. században még mindig emberek milliói dolgoznak embertelen körülmények között: fogvatartásuk eszköze nem csupán a fizikai kényszer, hanem a társadalmi egyenlőtlenségek, a kilátástalanság és a szabadság illúziója is. Jelen tanulmány célja annak bemutatása, miként képes a modern büntetőjog reagálni a kényszermunka kihívásaira. A kérdés ugyanis nem az, létezik-e ma is rabszolgaság, hanem az, hogy milyen jogi eszközökkel tárható fel, előzhető meg és szankcionálható egy olyan környezetben, ahol a kizsákmányolás sokszor „törvényes” tevékenységként jelenik meg. A tanulmány a jelenség aktuális relevanciáján túl részletesen áttekinti a szabályozás gyakorlati működését is. Kiemelt fókuszot kap a kényszermunka büntetőeljárásjogi megközelítése, vagyis annak vizsgálata, hogyan érvényesülnek az eljárási szabályok a gyakorlati jogalkalmazásban. Ezzel összefüggésben megjelenik a kiszolgáltatott helyzet értelmezésének kérdése is. A tanulmány egy kényszermunka áldozatával készült interjú bemutatásával érzékelteti a jelenség emberi oldalát és kriminológiai sajátosságait. Zárásként a kényszermunkához kapcsolódó legfontosabb kihívások kerülnek elemzésre.

Kulcsszavak: egyenlőtlenségek, emberkereskedelem, kiszolgáltatottság, rabszolgaság.

Abstract

Even today, in the twenty-first century, millions of people work under inhumane conditions: their captivity is maintained not only through physical coercion, but also through social inequalities, hopelessness, and the illusion of freedom. This study aims to explore how modern criminal law is able to respond to the challenges posed by forced labour. The central question is not whether slavery still exists, but rather how it can be detected, prevented, and sanctioned through legal instruments in a world where exploitation often disguises itself as „lawful” activity. Beyond outlining the contemporary relevance of the issue, the study provides a detailed overview of the practical functioning of the current regulatory framework. Special attention is devoted to the criminal procedural aspects of forced labour, examining how procedural rules operate in practice. Closely related to this is the analysis of the concept of vulnerability. By incorporating an interview with a survivor of forced labour, the study also highlights the human dimension of the phenomenon and its criminological characteristics. Finally, the paper addresses the key challenges associated with combating forced labour.

Keywords: inequalities, human trafficking, vulnerability, slavery.

¹ Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, jogász képzés, V. évfolyam. BISZK Bűnügyi Műhely. ORCID: 0009-0007-0626-3732.

² A tanulmány a 37. OTDK Állam- és Jogtudományi Szekció Kriminológiai Tagozatában különdíjat érdemelt ki.

I. Bevezetés

A történelem könyvei szerint az emberiség lezárta legsötétebb korszakait. A láncokat leverték, a bilincseket szétszakították, a szabadságot törvénybe foglalták. De ma, a 21. században, még mindig emberek milliói dolgoznak embertelen körülmények között: a különbségekhez hozzátartozik, hogy már nemcsak fizikai kényszer tartja fogva őket, hanem a társadalmi egyenlőtlenségek, kilátástalanság és a szabadság hamis ígérete. Jelen tanulmány célja megvizsgálni, hogyan képes a modern büntetőjog szembenézni a kényszerszermunka kihívásaival, mert a kérdés nem az, hogy mai is létezik-e rabszolgaság, hanem az, hogy különböző jogi eszközökkel hogyan deríthető fel, előzhető meg és szankcionálható egy olyan világban, ahol a kizsákmányolás gyakran törvényesnek álcázza magát. A tanulmány célja bemutatni a téma aktualitását túl a szabályozás gyakorlati aspektusait. Fókuszba kerül a kényszerszermunka büntetőeljárásjogi megközelítése, vagyis annak bemutatása, hogy az eljárási szabályok hogyan érvényesülnek a gyakorlatban a bűncselekmény kapcsán. Egy interjú keretein belül a kényszerszermunka büntetett elszenvedett áldozat személyes történetét is bemutatom, ezzel is érzékeltetve a jelenség emberi oldalát, kriminológiai vizsgálatát. Végül a jelenséget érintő kihívásokat vizsgálom, különös tekintettel a TIP Jelentésre.

II. A téma aktualitása

Az *International Labour Organization* (továbbiakban: ILO) – amely a „rabszolgaság” fogalmát használja – becslése szerint 2016-ban világszerte 40,3 millió ember élt a modern kori rabszolgaság valamilyen formájában. Közülük 24,9 millióan kényszerszermunka, míg 15,4 millióan kényszerszermunka áldozatai voltak. Ez azt jelenti, hogy a világon minden ezredik emberből 5,4 érintett. Különösen megdöbbentő, hogy az áldozatok mintegy negyede gyermek. Az ECPAT 2021-es országjelentésének adatai szerint 2015–2016-ban az EU-ban nyilvántartásba vett 1310 gyermekkereskedelemszerviz-áldozat közül 647 fő magyar állampolgár volt.³ A probléma súlyosságára reagálva az ILO 2018 decemberében elindította az *Ending Forced Labour by 2030* című programját, amely a kényszerszermunka felszámolását tűzi ki célul az évtized végéig.⁴

A Walk Free Foundation felmérése alapján közel ötven millió ember él modern kori rabszolgaságban jelenleg. A Global Slavery Index 2023 adatai szerint 2021-ben Magyarországon becslések szerint minden ezredik emberből 6,6 élt modern kori rabszolgaságban. Ez azt jelenti, hogy körülbelül 66 000 ember volt érintett kényszerszermunkában az adott évben. Magyarország ezzel a mutatóval világszinten a 65. helyen áll a 160 országot felvonultató szervezet rangsorában.⁵

A 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (a továbbiakban: Btk.) indokolása fogalmazza meg, hogy „[e]gyes elkövetők attól sem riadnak vissza, hogy a kiszolgáltatott helyzetben lévő embertársaikat újkori rabszolgaként tartásuk, velük alantas munkát – úgynevezett „csicskáztatást” – végeztessenek.”⁶ A csicskáztatás, mint kifejezés a köznyelvben egyre elter-

³ ECPAT Országjelentés: Magyarország, Jelentés a gyermekek szexuális kizsákmányolásának formáiról, jellemzőiről és méreteiről. ECPAT International és Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány, 2021. 13. https://ecpat.org/wp-content/uploads/2021/05/ECO_HUNGARY_Final-version-HUNG_2February2021.pdf

⁴ WINDT Szandra: „Gondolatok az emberkereskedelemlről”, *MJSZ*, 2019/2., 459–469.

⁵ Walk Free, <https://www.walkfree.org/>.

⁶ Btk. 225. §-hoz fűzött indokolás.

jedtebb. Az áldozat olyan személy, akit megfosztanak személyes szabadságától, akarata ellenére munkavégzésre kényszerítenek, és akit más személy saját tulajdonának tekint.⁷ Gyakran sérülékeny emberek, akik nem tagjai semmiféle szakszervezetnek, és nem képesek megvédeni önmagukat.⁸

A tárgyalt bűncselekmény egészen 2020. június 30-ig egy különálló tényállás volt, amelyet a jogalkotó a Btk. 193. §-ában szabályozott. 2020. július 1-jén lépett hatályba Magyarországon a 2020. évi V. törvény, amely egy tevékenységként egyesítette az emberkereskedelem és a kényszerszermunka büntetőjogi tényállását.

Kiemelendő, hogy az Ügyészség tájékoztatása a bűnözés 2022. évi adatai alapján 2018-ban négy, 2019-ben harmincnégy, 2020-ban ötvenhét, 2021-ben kilencvenöt és 2022-ben kétszáz, 2023-ban százharmincegy emberkereskedelem és kényszerszermunka bűncselekményt regisztráltak. A bűncselekmény száma és jelentősége évről évre egyre inkább növekvő tendenciát mutat. A tényállás átalakítására, és így az emberkereskedelem és a kényszerszermunka összevonása, 2020. július 1. napjának hatályával történt. Ezen ténynek a statisztikai adatokra is kihatása volt, ugyanakkor még a módosítás előtti időszakban is látható az egyértelmű növekedés összevetve a 2018-ban regisztrált 4 elkövetést a 2019-ben regisztrált 34 elkövetéshez képest. A tény, hogy a 21. században is előfordul, hogy egy személlyel tulajdonként bánjanak, testileg-lelkileg kizsige-reljék egészen meghökkentő. Hazánkban az áldozatok személyi szabadságának korlátozása és munkaerejük kizsákmányolása a szexrabszolgaság, a szerződéses rabszolgaság és az adórszolgoltság formáiban van jelen.⁹

Az ENSZ egyik Fenntartható Fejlődési Célkitűzése (*Sustainable Development Goal – SDG*), hogy humanitárius szempontok mellett a gazdasági növekedés érdekében 2025-re megszüntessék a gyermekrabszolgaságot, az évtized végére pedig univerzálisan.¹⁰

III. A szabályozás gyakorlati aspektusai

A munkacélú kizsákmányolás jelenségébe tartozó cselekmények 2020. június 30-ig a kényszerszermunka (Btk. 193. §), azóta az emberkereskedelem és kényszerszermunka (Btk. 192. §), a gyermekmunka (Btk. 209. §) és a harmadik országbeli állampolgár jogellenes foglalkoztatása (Btk. 356. §) tényállások alapján büntetendők.¹¹

Annak érdekében, hogy kutatásom során a szabályozás, illetve a törvénymódosítás mélyére láthassak interjút készítettem Somogyi Gábor Kúriai bíróval. Az interjúm keretében kifejtette, hogy a magyar büntetőjog az ilyen magatartásokat mindig is büntetni rendelte, tehát már a korábbi évtizedekben is kaptunk jelzéseket afelől, hogy ez a nemzetközi szabályozásnak nem felel meg kellőképpen. Az amerikai külügyminiszter minden évben készít országjelentést az emberkereskedelem elleni küzdelemről, amely keretében 4 kategóriát állít fel. Hazánk nagyon sokáig a 3. kategóriába tartozott, ami meglehetősen rossz eredménynek számít, ennél hátrébb már csak olyan egyes afrikai országok vannak, ahol szinte a kormány maga szervezi az emberke-

⁷ M. NYITRAI Péter: *Nemzetközi és európai büntetőjog*. Budapest: Osiris Kiadó, 2006, 193.

⁸ Az Európai Gazdasági És Szociális Bizottság véleménye – A kényszerszermunka elleni küzdelem Európában és a világban: Milyen szerep hárul az EU-ra? – Az EGSZB hozzájárulása a 2014. évi ILO konferenciához (2014/C 311/05).

⁹ MIHALKÓ Viktória – SZABÓ Mónika – HAIDEGGER Mariann: *Modernkori rabszolgaság. Képzési kézikönyv*. Budapest: Anthropolis egyesület, 2015, 55.

¹⁰ United Nations: Department of Economic and Social Affairs; <https://sdgs.un.org/goals>.

¹¹ WINDT Szandra: *A láthatatlan emberek – Az emberkereskedelem jelensége Magyarországon*, OKRI, 2021, 31.

reskedelmet. Az elmúlt években sikerült előre lépni – már a második kategóriában vagyunk – a szabályozás folyamatos alakításának köszönhetően. E módosítás által bebizonyosodott, hogy a tényállások, amelyek korábban büntetni rendelték ezeket a cselekményeket, nem voltak alkalmasak a pontos minősítésre, gyakori volt a cselekmények félreminősítése, amely következtelen bírói gyakorlathoz vezetett. Ezen jelenség a nyomozati szakban is megjelent, így előfordult, hogy az eljárás még más bűncselekmény gyanúja miatt indult, amely adott esetben a felderítésre is kihatással lehet. Kiderült az is, hogy bár ezek túlnyomó része szexuális célzattal történik, a prostitúcióhoz kapcsolódnak, messze nem merülnek ki ennyiben: jelen van a bérkoldtatás, a „csicskáztatás”. A jogalkotó utóbb helyesen közelített a bűncselekmény felé, mivel absztraktabban nem magát a tevékenységet, hanem azt a hatalmi helyzetet rendeli büntetni, amelyekben ezek a cselekmények létrejönnek és végrehajtásra kerülnek. A magyar jogi szemléletben furcsa volt, hogy a törvény nem azt rendeli büntetni elsődlegesen, amire, illetve ahogyan kényszerítik az illetőt – azaz a kerítés jellege –, hanem kifejezetten a hatalomgyakorlás jellegét ragadta meg, azt, amikor valakinek a helyzetét kihasználva kényszerítik olyan tevékenységre, amit egyébként nem folytatna, annak érdekében, hogy ebből az elkövetőnek legyen haszna.

Somogyi Gábor Az emberkereskedelem áldozatainak kizsákmányolása elleni fellépés érdekében szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2020. évi V. törvénymódosítással kapcsolatban – mely 2020. júliusában lépett hatályba – a következőképp nyilatkozott: „A Kúria elrendelte 2020-ban az emberkereskedelem ítélkezési gyakorlatával foglalkozó joggyakorlat elemző csoport létrehozását, aminek én voltam a vezetője, és amikor nekiálltunk volna a munkának, akkor történt meg a törvénymódosítás. Lényegében teljesen új alapokra helyezte a törvényhozó a szabályozást, a korábbi gyakorlat érvényesülése tükrében azt is vizsgálni kellett, hogy vajon milyen változásokat hozhat ez a törvénymódosítás. A törvénymódosítás tapasztalatok alapján született meg, mindenképpen a korábbihoz képest további javítást fog eredményezni. 2024 októbere van, a Kúriára pedig még nem nagyon érkeztek olyan ügyek, ahol az elkövetési idő már 2020 július utáni, és így az aktuális törvényszöveg került volna alkalmazásra.”¹²

A bíró úrhoz hasonlóan Windt Szandra elmondása szerint is elenyésző számban fordultak elő ilyen ügyek, és csak kevés esetben sikerült feltárni azokat, különösen a házkörűli szolgaként tartott áldozatok vonatkozásában. Valódi előrelépést az jelentett, hogy a rendőrök és ügyészek közös képzésekre kezdtek el járni, ahol nagy hangsúlyt fektettek a téma jelentőségére: igenis vannak erre információk, fel lehet tárni ezeket. Az ORFK-n szakirányítást vezető személyek felhívják arra a figyelmet, hogy rendőrség fókuszra a szexuális kizsákmányolás jelenségén túl, a munkacélúra is ki kell terjedjen. Elkezdtek érkezni az ügyek, 2020. július 1-jétől egyesült a két tényállás, változott a törvényszöveg is. E módosításnak, valamint a képzések hatékonyságának köszönhető feltehetően a felderített ügyek ugrásszerű növekedése. A Legfőbb Ügyészség aktív mozgatórugója a helyes, egységes gyakorlat kialakításának, munkája nélkül pedig ilyen rövid idő alatt ekkora mértékű szemléletváltás nem jött volna létre. Egy nagyon kiemelkedő szakmai vezetés volt a rendőrségen belül is, és ennek a nyoma látszódik az ügyek számának növekedésében. A gyakorlat tapasztalata alapján azonban vannak pontok, amelyeket rövid időn belül fontos volna beiktatni a törvényi szabályozásba: a kényszerházasságot, illetve az illegális örökbefogadást.¹³

Véleményem szerint valójában nem ezen ügyek száma növekedett, sokkal inkább a látencia csökkent, amely által kézzelfoghatóbbá vált e jelenség, de még mindig nem tudjuk, hogy

¹² SOMOGYI Gábor: *Mélyinterjú*. Budapest, 2024.10.31.

¹³ WINDT Szandra: *Mélyinterjú*. Budapest, 2024.10.18.

mennyi lehet pontosan az áldozatok száma. Ki kell tűznünk elérendő célként, hogy minden ezzel kapcsolatos esetet feltárjunk, továbbá fontos lenne az elkövetőket felelősségre vonni, hogy ne maradjon megtorlatlanul az általuk elkövetett bűncselekmény, hiszen az elrettentés elengedhetetlen annak érdekében, hogy ne forduljon elő ismételt bűnelkövetés.

A jelenleg hatályos törvény azáltal, hogy nem a kiszolgáltatott helyzet kihasználását rendeli büntetni, hanem a kiszolgáltatott helyzetben lévő személy rábírását, a passzív alany önkéntességének tulajdonít jelentőséget. A kiszolgáltatott helyzetben lévő passzív alany, aki ezen helyzetéből történő menekvés érdekében maga keresi meg az elkövetőt azzal, hogy akár jogellenes cselekményben venne részt, nem lesz a bűncselekmény passzív alanya, hiszen nem valósul meg esetében rábírás az elkövető részéről. A módosítás ezáltal szűkítette a védendő személyi kört, és nehezkesebbé is tette a bizonyítást. A jogalkotó ezzel párhuzamosan a jogalkalmazókat a rábírás emberkereskedelem és kényszermunka tényállása keretén belül történő (újra)értelmezésére kényszerítette.¹⁴ Az emberkereskedelem és kényszermunka újraszabályozásának célja a minősítési rendszer koherensebbé, átláthatóbbá tétele volt. Az új tényállás jelentős mértékben súlyosítja a büntetési tételeket, és a korábbi szétartó szabályozást összefogja, ezzel elősegítve az emberkereskedelem és kényszermunka elhatárolását.¹⁵

A 2020-as törvénymódosítás által történt szabályozással egyetértek, hiszen úgy vélem, nem a szabályozás terén vannak a problémák, hanem azzal, hogy bizonyos településeken¹⁶ személyesen ismerik az áldozatokat, tisztában vannak vele, hol élnek az elkövetők, mégsem sikerül a hatóságoknak felszámolni a jelenséget.

IV. A kényszermunka büntetőeljárásjogi megközelítésben

A bíró úrral folytatott interjú kapcsán eljárásjogi problémaként vetődött fel, hogy miközben az élősdi bűncselekmények¹⁷ járásbírói hatáskörbe tartoznak elsőfokon, az emberkereskedelem viszont törvényszéki hatáskör, ezért például azokban az ügyekben, ahol a Kúria lépett fel a Legfőbb Ügyészség felülvizsgálati indítványára tekintettel, ott a Kúria nem tudott érdemi határozatot hozni, hiszen az, hogy az alsófokú bíróság nem emberkereskedelemnek minősítette azt, ami egyébként annak minősül, az azt is eredményezte, hogy a hatásköri szabályt sértettek meg. Ugyanis, ha emberkereskedelemnek minősítették volna, akkor törvényszékre kellett volna áttenni elsőfokon az ügyet. Most a rátában vizsgálják ezt a bíróságok, és átteszik törvényszékre azt az ügyet, ahol felmerül és ahol az ügyészség esetleg nem vette észre, vagy más álláspontra helyezkedett, de fennáll az ilyen minősítésnek a lehetősége. A gyakorlatban vannak még kisebb eltérések, így ahol egy nem jól eltalált indok alapján nem minősítettek emberkereskedelemnek egy olyan cselekményt, ami egyébként az.¹⁸

A Legfőbb Ügyészség az emberkereskedelem és kényszermunka áldozatai vonatkozásában külön iránymutatásban hívta fel valamennyi ügyész figyelmét arra, hogy az ezen bűncselekmények okán indult büntetőeljárásokban a különleges bánásmód alkalmazása szinte kivétel nél-

¹⁴ HUSZÁR Julianna: „Emberkereskedelem újragondolva – a 2020. július 1-jén hatályba lépett rendelkezések hatékonysága ügyészi szemmel”, *Belügyi Szemle*, 2022/2. 310.

¹⁵ Btk. 192. §-hoz fűzött indokolás.

¹⁶ A szarvasi lakosok a kényszermunka központjának nevezik a települést.

¹⁷ A prostitúció alapvetően legálisan végezhető szexuális szolgáltatás, annak más személy általi kihasználása és ebből haszonszerzés az, amely kriminális cselekménynek számít. Ilyen „élősdi” jellegű bűncselekmény az üzletszerű kéjelgés elősegítése, a kerítés és a kitarthatóság. Btk. 201. §-hoz fűzött indokolás.

¹⁸ SOMOGYI, *Mélyinterjú*.

kül indokolt. Az iránymutatásban megfogalmazott elvárás az ügyészek a nyomozó hatóságok felé közvetítik, és kijelenthető, hogy ma már nincs olyan emberkereskedelem és kényszermunka miatt indult büntetőeljárás, ahol a különleges bánásmód alkalmazása – amennyiben az indokolt, és azt a sértett nem utasította vissza – ne kerülne alkalmazásra.¹⁹ A különböző védelmi eszközök közül kiemelendő továbbá a sértett nevének, személyi adatainak zárt kezelése kérelmének lehetősége, valamint a sértett elkülönített helyszínen történő kihallgatása a vádlott távollétében. Kájel Edina bírónő kifejtette, hogy elengedhetetlen az áldozatvédelem, többek között a sértettekre jellemző – az évekig tartó fogság során kialakult – félelemből kifolyólag.

A büntetéskiszabás során figyelembe veszik többek között, hogy az elkövető büntetett előéletű-e, milyen hosszú időn keresztül tartott az elkövetés, halmazat fennállt-e, történt-e bármilyen formában kárenyhítés, megbocsátott-e neki a sértett.²⁰ „A személyi szabadság megsértésének minősített esetei és az emberkereskedelem kényszermunka alapesete miatt lefolytatott sikeres közvetítői eljárás legfeljebb a büntetés korlátlan enyhítésére okot adó körülmények lehetnek.”²¹

Somogyi Gábor a prevencióval kapcsolatban kifejtette, hogy a büntetőjog mindig utólag reagál, hiszen nem lehet büntetőeljárást indítani valamilyen veszély miatt. A bíróságnak a határozataival kell úgy hatni, hogy azokat követően más meg se kísérelje az adott bűncselekmény elkövetését.

Az eljárásjogi megközelítés kapcsán kijelenthetjük, hogy a sértettek felkutatása és kihallgatása rendkívüli nehézségekkel jár. Továbbá a bíróságok nem egységesek a kiszolgáltatott helyzet megállapításában, amely jelentős problémákat vethet fel.

Kiemelendő a Székesfehérvári Törvényszék 2022. október 10. napján megtartott nyilvános, folytatólagos tárgyalás alapján meghozott ítéletének azon aspektusa, mely szerint a bíróság megítélése szerint elfogadhatatlan volt azon védői érvelés, miszerint két, hajléktalan életmódot folytató sértettől van szó, a lakhatási körülmények önmagukban nem jelenthettek számukra kirívó testi és lelki szenvedést, hiszen hajléktalan személyként tulajdonképpen ezen körülményekhez hozzá voltak szokva, tűrőképességük határain belülnek volt tudható a vádlotti ingatlan milyensége.²²

A sértett helyesen a Be. 82. § (1) bekezdés b) pontja alapján minősül külön döntés nélkül különleges bánásmódot igénylő személynek.²³

Álláspontom szerint kiemelendő a Bf.I.50/2024/19. számú ítélet. A vádlott által elkövetett emberkereskedelem és kényszermunka bűncselekménye kapcsán a bíróság megállapította, hogy a sértett idős, kiszolgáltatott férfi volt, akinek szociális és egészségi állapota már eleve gyenge volt, a vádlott a sértettet életkörülményeiről megtévesztette, őt embertelen, lakhatásra alkalmatlan helyiségekbe (így fűtetlen lakókocsiba, ablak nélküli nyári konyhába) szállásolta el, ahol nem megfelelő táplálékot és folyadékot biztosított számára. A sértett kétszer került kórházba a kizsákmányolás időszakában, súlyos egészségügyi problémák miatt. Az orvosok súlyos súlyvesztést, kiszáradást, tetvességet állapítottak meg, amelyek a nem megfelelő higiéniai körülményekre és a táplálék- és folyadékhányra utaltak, a kórházi javaslatra felírt tápszereket nem váltották ki szá-

¹⁹ DÁNOS Valér – SZABÓ Csaba: „Folyamatos fejlődés és tanulás szervezeti és egyéni szinten egyaránt” – interjú Prof. Dr. Polt Péter legfőbb ügyész úrral, 2023/8., 11.

²⁰ KÁJEL Edina: *Mélyinterjú*. Budapest, 2024.10.15.

²¹ MADAI Sándor – PÁPAI-TARR Ágnes: „Tevékeny megbánás és közvetítői eljárás, mint az áldozati jogok hatékony érvényesítésének lehetséges eszköze”, *JURA*, 2023/3., 45–59.

²² B.19/2022/24.

²³ 2.Bf.215/2023/13.

mára. A sértett halálát légzési-keringési elégtelenség okozta, amelyet mellhártya- és tüdőgyulladás következtében fellépő vérmérgezés váltott ki. Az alkoholfüggőség kísérőbetegségként szerepelt. A bíróság megállapította, hogy a halál és a vádlott magatartása között nem volt teljes körű, kétséget kizáró okozati összefüggés, de az életkörülmények (rossz higiénia, alultápláltság) a sanyargatás fogalmi körébe tartoznak, és hozzájárultak a sértett állapotának súlyosbodásához.

Ez az ügy is rámutat arra, hogy a kényszermunkához kapcsolódó kizsákmányolás nem feltétlenül látványos, testi sérülést okozó cselekményekben ölt testet, hanem gyakran elhanyagolás formájában, az áldozat mindennapi életfeltételeinek fokozatos rombolásában mutatkozik meg.

Szűcs Dániel egy 2025-ben készült tanulmányában arra vállalkozott, hogy bemutassa az emberkereskedelemmel kapcsolatos hazai joggyakorlat egy meghatározott részét, különösen a 2020-as kodifikációs módosításokat követően született elsőfokú büntetéskiszabási döntéseket. A vizsgálati szempontoknak megfelelő ítéletek mindegyike a büntetőjogi felelősség megállapításával zárult. A kutatás időszakában a szexuális célú kizsákmányolás volt a leggyakoribb, míg a „klasszikus” munkacélú kizsákmányolási esetek jóval kisebb számban jelentek meg. Az elkövetők körében többségében magyar állampolgárságú férfiak voltak azonosíthatók, akik jellemzően alacsony iskolai végzettséggel és többnyire büntetett előélettel rendelkeztek. A bíróság a büntetési célokat szem előtt tartva a 14 ügy 20 vádlottjára átlagosan megközelítőleg hat év szabadságvesztést szabott ki, amelyhez arányosan kapcsolódott a közügyektől eltiltás mellékbüntetése. A vizsgált esetek egyikében sem állapították meg a bűnszervezetben történő elkövetést.²⁴

V. A kiszolgáltatott helyzet kérdése

Ahogy az a korábbiakban már bemutattam, az új szabályozás által a jogalkotó egy nagyon pontos tényállást rögzített, ugyanakkor a bíró úr elmondása alapján előfordul a kiszolgáltatott helyzet nem megfelelő értékelése. „Például volt konkrétan olyan ügyünk, ahol intézetből szökött lányok maguk kezdték el, illetve folytattak prostitúciót. Egy ponton a vádlott közölte a lányokkal, hogy ezen a területen csak az ő engedélyével lehet prostitúciót folytatni, aminek az ára relatíve ebben a körben még egész méltányos volt – ha szabad ezt mondani –, mert csak a felét követelte bevételüknek. Az első- és másodfokú bíróság álláspontja szerint ezen eset nem minősül emberkereskedelemnek, mert elsődlegesen a fiatalok lányokban alakult ki ez a szándék, sőt maguk folytatták is ezt a tevékenységet már a vádlott nélkül is. Ezzel szemben a Kúria véleménye alapján 18 év alatti, intézetből szökött, semmiféle társadalmi vagy egyéb kapcsolattal nem rendelkező személynek legfeljebb arra lehet szándéka, hogy ilyen tevékenységet folytasson, de semmiképpen sem arra, hogy a terhelt javára folytassa ezt a tevékenységet, úgyhogy itt is megállapítottuk az emberkereskedelmet.”²⁵

Az OKRI főmunkatársa szerint jelentős eltérés van a bíróságok és az ügyészség állásfoglalása tekintetében a kiszolgáltatott helyzetek megítélésében. Sok bíróság nem minősíti kiszolgáltatottnak azt a gyermeket, aki gyermekotthonban vagy állami gondozásban nőtt fel, míg az ügyészség ebben nem ért egyet. A „kiszolgáltatott helyzet” fogalma az eljáró hatóságok hozzáállásán is múlik, és a gyakorlatban eltérő módon alkalmazzák.²⁶

²⁴ SZÜCS Dániel: „Emberkereskedelem és kényszermunka, avagy büntetőbírói ítéletek empirikus vizsgálata törvényszéki elsőfokon”, *GI*, 2025.

²⁵ SOMOGYI, *Mélyinterjú*.

²⁶ WINDT, *Mélyinterjú*.

VI. Interjú

A kutatás részeként interjút készítettem egy áldozattal. A 67 éves férfi villanyszerelő szakmával rendelkezik. Adósságok és a felesége halála miatt tizenegy napra az utcára került, alkohol-problémákkal küzdött. Másfélhet hajléktalanság után az utcán megállt mellette egy fehér autó, és azt kérdezték tőle, hogy hajlandó-e velük elmenni Szarvasra. Kért néhány perc gondolkodási időt, és úgy döntött, hogy tulajdonképpen igen. Három és fél évig élt háziszolgaként egy hatgyermekes családban. Az első perctől kezdve tudta, amikor szembesült a helyzettel, hogy rossz döntést hozott, de ekkor már nem volt visszaút. Az elkövetőknek tanyája és lovaik voltak, az ezzel kapcsolatos feladatokat kellett ellátnia. Ezen kívül a gyermekeket elkísérte reggel az iskolába, péksüteményt vásárolt nekik, majd hazament, a háztartást vezette, zöldségeket kellett lopnia különböző mezőgazdasági területekről. Egy istállószerű helyen kellett élnie, ahol patkányok voltak, nem kapott lehetőséget a tisztálkodásra, ételt sem kapott eleget, elmondása szerint rosszminőségű felhígított bort fogyaszthatott és nem pihenhetett. *„Beengedtek a fürdőszobába, de csak takarítani.”* Folyamatosan bántalmazták verbálisan és fizikailag, elvették a bankkártyáját. *„El tudtam menni egy normális munkahelyre, de amikor hazaértem és megcsörrent a zsebemben az apró, nagyon megverték, és elvették azt a kis aprót is tőlem, előfordult, hogy söprőnyéllel vertek meg”* – idézte fel az áldozat. Lelkileg is bántalmazták, az elkövetők nem adták meg számára a tisztálkodási lehetőséget, mégis ők tettek megjegyzéseket a higiéniai állapotára. Az esperesnek köszönhetően jutott el a szeretetszolgálathoz. Elmondása szerint, a mai napig megszólitják, hogy térjen vissza hozzájuk, manipulálni próbálják, hogy egy lelkitársat nyújtanak neki, ha visszamegy. *„Ha meglátjuk egymást az utcán, azt kéri, hogy csak pár percre menjek be hozzájuk”* – emlékezett vissza az áldozat. Azt tanácsolná a hasonló helyzetben lévő embereknek, hogy ha kapnak segítséget, fogadják el, és ha kimenekítették őket, ne térjenek vissza. A férfi azóta felvette a kapcsolatot a fiával, aki korábban elfordult tőle édesapja alkoholizmusa miatt. Az áldozat jelenleg is fél az elkövetőktől.²⁷

Az áldozat életútja jól mutatja, hogy a személyes válsághelyzetek (feleség halála, hajléktalanság, alkoholproblémák, adósságok) halmozódása komoly kiszolgáltatottságot teremt, amely könnyen kihasználhatóvá teszi az érintettet.

A történet egyértelműen kényszermunka és házi szolgaság jellegzetes formáit mutatja: fizikai és lelki erőszak, folyamatos kontroll, kizsákmányolás, elszigetelés, alapvető szükségletektől való megfosztás. A bántalmazás módjai, például fizikai erőszak, élelem és higiénia megvonása a pszichés megtörésre irányuló eszközök is. A társas kapcsolatok szűkítése és a manipuláció a kiszolgáltatottság fenntartását szolgálják.

A történet rávilágít arra, hogy az elkövetők sok esetben nem engedik el az áldozatot akkor sem, ha fizikailag megszűnik a kizsákmányolás. Az ismételt megkeresések, manipulációs próbálkozások (*„csak pár percre gyere be”*) a pszichológiai kontroll fenntartására utalnak.

A kényszermunka és háziszolgaság jellemzően zárt környezetben történik, ami megnehezíti a hatóságok észlelését. A sértettek sok esetben bizalmatlanok, traumatizáltak, gyakran magukat hibáztatják.

²⁷ Interjú, 2024.11.05.

VII. Kihívások

Fontos kiemelni, hogy az áldozatoknak rendkívül nehéz segítséget kérni az elkövetők általi állandó megfigyelés, kontroll, fizikai korlátozások miatt. Idetartoznak azok az esetek, amikor a személyeket közvetlenül, azaz erőszakkal vagy megfélemlítéssel, avagy közvetve, például személyazonosító okmányok visszatartása vagy a bevándorlási hatóságoknál történő feljelentéssel való fenyegetés, manipulált adósság által kényszerítik munkára.²⁸

Gyakran előfordul, hogy a vádlottak jobb élet reményét ajánlják fel, majd később megfosztják a sértetteket alapjogként deklarált személyi szabadságuktól- és akaratuk ellenére kényszerítik rendszeres munkavégzésre. „*A bűnre való hajlandóság az ember sajátja.*”²⁹

„Az érintett személyek sok esetben nem fogadják jól, ha áldozatnak nevezik őket, és nem ismerik el, hogy azzá váltak.” Ugyanakkor a lehetséges áldozatok azonosítása kiemelten fontos, hiszen sokszor valós és közvetlen veszély fenyegeti őket, amely indokolttá teszi a szakemberek védelmi beavatkozását. A felismerés és segítségnyújtás nemcsak az érintettek biztonságát szolgálja, hanem hozzájárul ahhoz is, hogy a hatóságok hatékonyabban léphessenek fel a szervezett bűnözéssel szemben.³⁰

Az ILO úgy nyilatkozik, hogy egy probléma pontos meghatározásával számszerűsíthető a probléma mértéke, mérhető, hogy az idő múlásával csökken vagy növekszik-e, és értékelhető, hogy a politikáknak van-e hatása. Egyetértés van abban, hogy a kényszermunka, az emberkereskedelem és a rabszolgaság mérése számos kihívást jelent. A probléma rejtett jellege és az etikai megfontolások nagyon megnehezítik az ellenőrizhető felmérések végrehajtását.³¹

Ahogy korábban említettem, minden évben elkészül az emberkereskedelem és kényszermunkát felszámolni szándékozó amerikai jelentés, az ún. *TIP Report*. Kutatásom során ezt vizsgáltam meg, különös tekintettel a kényszermunka kihívásaira.

Az Egyesült Államok Szövetségi Nyomozóirodája (FBI) a szexuális zsarolást olyan súlyos bűncselekményként határozza meg, amely során az elkövető azzal fenyegeti meg az áldozatot, hogy nyilvánosságra hozza a róla készült privát vagy érzékeny felvételeket, ha az nem küld további szexuális tartalmú képeket, nem teljesít szexuális jellegű szívességeket, vagy nem fizet pénzt. Az elkövető – aki gyakran udvarlónként vagy romantikus érdeklődőként lép fel – ráveszi az áldozatot, hogy bizalmas jellegű képeket küldjön neki, amelyeket az áldozat úgy gondol, hogy csak kettőjük között maradnak. Miután azonban az elkövető megszerezte ezeket a felvételeket, eszközként használja fel őket arra, hogy irányítsa és kényszerítse az áldozatot: újabb képek készítésére, szexuális szívességek teljesítésére vagy pénz átadására. Ez különösen gyakori a szexuális célú kizsákmányolással vagy a kényszermunkával összefüggő esetekben.³²

Az Egyesült Államokban az építőiparban előforduló kényszermunka mind az amerikai állampolgárokat, mind a külföldi állampolgárokat érintheti, beleértve azokat is, akik legális munkavízummal tartózkodnak az országban.³³

A technológia fontos szerepet játszik az emberkereskedelem felderítésében és visszaszorításában is. A digitális eszközök – ideértve a mobilalkalmazásokat, a közösségi médiakampá-

²⁸ A kényszermunka, <https://helsinki.hu/emberi-jogi-szotar/kenyszermunka/>.

²⁹ GÁL István László: „Új magyar Büntető Törvénykönyv és a gazdasági válság elleni küzdelem”, *BSZ*, 2012/1.,14.

³⁰ Gyakorlati útmutató a munkaerő kizsákmányolás céljából folytatott emberkereskedelem áldozatává vált személyek első szintű azonosításához, 2019, 6.

³¹ ILO: *Profits and poverty: The economics of forced labour*, 2014.

³² *TIP Report*, 2024, 12.

³³ *TIP Report*, 2024, 15.

nyokat és az online platformokat – lehetőséget adnak arra, hogy szélesebb körben osszanak meg információkat, erőforrásokat és képzési anyagokat az emberkereskedelem témájáról. Emellett javíthatják az áldozatok, a túlélők és a veszélyeztetett csoportok online támogatási szolgáltatásokhoz való hozzáférését is.

A szervezetek adatelemző eszközöket használnak a csalárd toborzási mintázatok felismerésére, az összetett ellátási láncok feltérképezésére a kényszermunkához köthető kockázatok azonosítása érdekében, valamint az emberkereskedelem új formáinak korai detektálására. Ezek az eszközök elősegítik az információk megosztását, és támogatják az áldozatok azonosítását, a nyomozásokat és a büntetőeljárásokat azáltal, hogy lehetővé teszik több forrásból származó adatok integrálását és elemzését.³⁴

Rendkívül lényeges problémára hívta fel a figyelmet a jelentés, mégpedig az áldozatok általi felismerés kérdésére: „Bár az egyes elkövetők büntetőjogi felelősségre vonása és az áldozatok egyéni támogatása kulcsfontosságú a kényszermunka elleni kormányzati fellépésben, a kényszermunka megelőzéséhez sikeres beavatkozások csak akkor valósíthatók meg, ha a különböző érintettek hajlandók felismerni és kezelni a munkavállalói jogokat érintő, különösen a migráns munkásokra vonatkozó, valamint az ellátási láncok erőviszonyaira épülő szélesebb rendszerszintű problémákat. [...] Fel kell számolni mindazokat a gyakorlatokat, amelyek a kizsákmányolásra alkalmas környezetet teremtenek.”³⁵

A kényszermunka elleni célzott fellépés gyengesége továbbra is aggodalomra ad okot a nyugati téleken. A kormányok általában a szexuális célú emberkereskedelem kezelésére összpontosítanak, miközben a munkaerő-kizsákmányolást érintő eljárásaik gyengébbek és kevésbé kidolgozottak mind az elkövetők felelősségre vonása, mind a kényszermunka áldozatainak védelme terén.

A munkaügyi felügyeletet alulfinanszírozták és létszámbiánnyal küzdenek, és rendszerint korlátozott vagy egyáltalán nincs jogosultságuk a nem formális szektor munkahelyeinek ellenőrzésére — pedig az áldozatok jelentős részét éppen ezekben a munkakörnyezetekben zsákmányolják ki, különösen a változó migrációs útvonalak mentén. „Az emberkereskedők számos áldozatot kényszerítenek bűncselekmények elkövetésére is. A szervezett bűnözői csoportok gyermekeket zsákmányolnak ki a szexuális célú kizsákmányolás különböző formáiban, kényszerítik őket utcai koldulásra, erőszakkal toboroznak vagy alkalmaznak gyermekkatonákat, továbbá férfiakat és nőket fenyegetnek meg vagy kényszerítenek arra, hogy kábítószert szállítsanak, zsaroljanak, megfi-gyelőként („lookout”) működjenek, vagy akár erőszakos cselekményeket, köztük emberölést kövessenek el. Államilag támogatott kényszermunka is komoly aggodalomra ad okot, különösen Kuba munkaerő-exportprogramja, ideértve az orvosi missziókat is. A kubai kormány ezekből továbbra is profitál, miközben a kiküldött dolgozókat kényszermunkának és kizsákmányolásnak teszi ki.”³⁶

A jelentésben felmerül a kérdés, miszerint a kényszerházasság az emberkereskedelem egyik formájának minősülhet-e? Az UN TIP Jegyzőkönyv 3. cikke nem nevesíti külön a kényszerházasságot a kizsákmányolási formák között, azonban kimondja, hogy az emberkereskedelemhez egy cselekmény, egy eszköz (pl. kényszerítés, megtevesztés) és egy kizsákmányolási cél együttes fennállása szükséges. Ennek alapján a kényszerházasság akkor minősül emberkereskedelemnek, ha megvalósulnak a Jegyzőkönyvben meghatározott elemek, például kényszermunka,

³⁴ TIP Report, 2024, 15.

³⁵ TIP Report, 2024, 39.

³⁶ TIP Report, 2024, 40.

szolgáltatásra kényszerítés vagy a rabszolgasághoz hasonló gyakorlatok. Mivel a felsorolt kizsákmányolási formák nem kimerítőek, a részes államok saját jogukban akár kifejezetten a kényszerházasságot is az emberkereskedelem körébe vonhatják.³⁷

A jelentés alapján világosan látszik, hogy a kényszermunka elleni fellépés továbbra is számos kihívással küzd. Sokszor – különösen más államokban – a hangsúly túlnyomórészt a szexuális kizsákmányoláson van, amely azt eredményezi, hogy a kényszermunka áldozatai számos ágazatban védelem nélkül maradnak.

VIII. Záró gondolatok

A 2020-as törvénymódosításnak köszönhetően csökkent a látencia, egyre több esetet sikerül feltárni, egyre inkább „kézzelfoghatóbbá” vált a jelenség.

A tanulmány rámutatott arra, hogy az előrelépések ellenére továbbra is jelentős kihívásokkal kell szembenéznünk. A tényállás pontosítása önmagában nem tudja felszámolni azokat a strukturális hátrányokat, amelyek a sértetteket kiszolgáltatott helyzetben tartják, ugyanakkor lehetőséget ad a következetesebb jogalkalmazásra és a jelenség láthatóbbá tételére.

Nehézséget jelent továbbá az a tény, hogy a „kiszolgáltatott helyzet” fogalma az eljáró hatóságok hozzáállásán is múlik, és a gyakorlatban nem egységes. „Annak a megállapítása, hogy a sértett kiszolgáltatott helyzetét kihasználva követi el a vádlott a terhére rótt bűncselekményt, mindig az adott ügyben felmerülő körülmények pontos mérlegelésének tükrében lehetséges.”³⁸

A tárgyalt bűncselekmény olyan, generációkon át öröklődő szociális nehézségekből meríti erejét, mint például az iskolázatlanság, a szegénység, a munkanélküliség, a munkaerőpiaci egyenlőtlenségek, az olcsó munkaerő iránti kereslet, valamint a hajléktalanságból fakadó kilátástalanság.³⁹ Az áldozatok felkutatása problémás, mivel sokan nem ismerik fel saját kizsákmányoltságukat, vagy félnek segítséget kérni. A sértettel készített interjú is szemlélteti, hogy a kényszermunka gyakran együtt jár rossz higiéniai körülményekkel, fürdésmegvonással, testi és lelki bántalmazással, továbbá a sértett addikciójának kihasználásával. A kutatás során megjelentetett esetek világossá teszik, hogy a kényszermunka gyakran rejtett, nehezen felismerhető formában jelenik meg. Az amerikai jelentés néhány részlete megmutatta olyan szegmenseit a kényszermunkának, amelyek eddig kevésbé ismertek, nem igazán vannak a köztudatban.

A kényszermunka elleni fellépés csak akkor lehet sikeres, ha a büntetőjogi reakciók mellett erősödnek a megelőző és áldozatsegítő mechanizmusok is. Fontos lenne a rendőrség, ügyészség és szociális ellátórendszer közötti együttműködés.

A hatóságok továbbképzésén túl elengedhetetlen a társadalmi szintű problémamegoldás. A jelenségre való figyelemfelhívás rendkívül fontos, hiszen az áldozatok sok esetben nincsenek tisztában azzal, hogy bűncselekményt követtek el a sérelmükre.

³⁷ TIP Report, 2024, 41.

³⁸ CSENDES Dóra – BERKI Vivien – MAGYAR Kata – OSZVALD Bálint – KEMÉNY Bálint: *Az emberkereskedelemmel kapcsolatos magyar bírói gyakorlat elemzése különös tekintettel a kiszolgáltatott helyzet és a kizsákmányolás fogalmára.* https://onszak.pte.hu/userfiles/cikk/227/scriptura24ii_csendes_berki_magyar_oszvald_kemeny.pdf.

³⁹ DE COLL Ágnes Ráhel – TATÁR ÉRIKA: *Az emberkereskedelem jelenlegi helyzete Magyarországon.* Magyar Közlöny Kvk. Budapest, 2021. 7.

Feladatunk, hogy észleljük az emberkereskedelemre utaló jeleket, és ilyen esetben értesítsük a megfelelő hatóságokat. Egyúttal biztosítanunk kell az érintett személyt arról, hogy szükség esetén a hivatalos azonosítást és segítségnyújtást végző szervekhez irányítjuk.⁴⁰

Ne hagyjuk figyelmen kívül azon embereket, akik áldozatai a modern kori rabszolgaságnak!

Szakirodalom

Könyvek, monográfiák

1. CSENDES Dóra – BERKI Vivien – MAGYAR Kata – OSZVALD Bálint – KEMÉNY Bálint: *Az emberkereskedelemmel kapcsolatos magyar bírói gyakorlat elemzése különös tekintettel a kiszolgáltatott helyzet és a kizsákmányolás fogalmára*. https://onszak.pte.hu/userfiles/cikk/227/scriptura24ii_csendes_berki_magyar_oszvald_kemeny.pdf.
2. DE COLL Ágnes Ráhel – TATÁR Erika: *Az emberkereskedelem jelenlegi helyzete Magyarországon*. Budapest: Magyar Közlöny Kvk., 2021, 7.
3. MIHÁLKÓ Viktória – SZABÓ Mónika – HAIDEGGER Mariann: *Modernkori rabszolgaság. Képzési kézikönyv*. Budapest: Anthropolis Egyesület, 2015.
4. M. NYITRAI Péter: *Nemzetközi és európai büntetőjog*. Budapest: Osiris Kiadó, 2006.
5. WINDT Szandra: *A láthatatlan emberek – Az emberkereskedelem jelensége Magyarországon*. Budapest: Országos Kriminológiai Intézet, 2021.

Folyóiratcikkek

6. DÁNOS Valér – SZABÓ Csaba: „Folyamatos fejlődés és tanulás szervezeti és egyéni szinten egyaránt – interjú Prof. Dr. Polt Péter legfőbb ügyész úrral” *Belügyi Szemle* 2023/8.
7. GÁL István László: „Új magyar Büntető Törvénykönyv és a gazdasági válság elleni küzdelem” *Belügyi Szemle* 2012/1.
8. HUSZÁR Julianna: „Emberkereskedelem újragondolva – a 2020. július 1-jén hatályba lépett rendelkezések hatékonysága ügyészi szemmel” *Belügyi Szemle* 2022/2.
9. MADAI Sándor – PÁPAI-TARR Ágnes: „Tevékeny megbánás és közvetítői eljárás, mint az áldozati jogok hatékony érvényesítésének lehetséges eszköze” *JURA* 2023/3.
10. SZÜCS Dániel: „Emberkereskedelem és kényszermunka, avagy büntetőbírói ítéletek empirikus vizsgálata törvényszéki elsőfokon” *Glossa Iuridica* 2025.
11. WINDT Szandra: „Gondolatok az emberkereskedelemeről” *Miskolci Jogi Szemle* 2019/2.

Jogforrások

12. 2.Bf.215/2023/13.
13. B.19/2022/24.
14. BH2020. 30.
15. A Büntető Törvénykönyv 192. §-ához fűzött indokolás.
16. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye: *A kényszermunka elleni küzdelem Európában és a világban: milyen szerep hárul az EU-ra?* Az EGSZB hozzájárulása a 2014. évi ILO konferenciához (2014/C 311/05).

⁴⁰ Gyakorlati útmutató a munkaerő kizsákmányolás céljából folytatott emberkereskedelem áldozatává vált személyek első szintű azonosításához, 2019, 6.

17. *Gyakorlati útmutató a munkaerő kizsákmányolás céljából folytatott emberkereskedelem áldozatává vált személyek első szintű azonosításához*, 2019.

Egyéb források

18. ECPAT International – Hıntalovon Gyermekjogi Alapítvány: *ECPAT Országjelentés: Magyarország. Jelentés a gyermekek szexuális kizsákmányolásának formáiról, jellemzőiről és méreteiről*. 2021. https://ecpat.org/wp-content/uploads/2021/05/ECO_HUNGARY_Final-version -HUNG_2February2021.pdf
19. Magyar Helsinki Bizottság: *Emberi jogi szótár – kényszermunka*. <https://helsinki.hu/emberi-jogi-szotar/kenyszermunka/>
20. *TIP Report*, 2024.
21. United Nations, Department of Economic and Social Affairs: *Sustainable Development Goals*. <https://sdgs.un.org/goals>
22. Walk Free Foundation: *Global Slavery Index*. <https://www.walkfree.org/>

Interjúk

23. Áldozat: interjú. 2024. november 5.
24. SOMOGYI Gábor – Interjú a Kúria büntető ügyszakos tanácselnökével. Budapest, 2024. október 31.
25. WINDT Szandra – Interjú az Országos Kriminológiai Intézet főmunkatársával. Budapest, 2024. október 18.

